

Przemysl udati, zato je moral tudi računati s tem, da bodo postavili Rusi svojih 100.000 mož oblegovale armade na bojišče v Karpatih vsaj en teden po padcu trdnjave. To je jasno in proti temu se je generalni štab brez dvoma zavaroval.

Neznano pa je, koliko naših čet je bilo na razpologo za obrambo črte ob Dunajcu in v Karpatih. Gotovo pa je, da razpolagata zaveznika na avstrijskih bojiščih z armado, ki šteje — seveda le približno povedano — morda en milijon. Potem onih 100.000 Rusov izpred Przemysla ne zaleže mnogo. Že doslej ruska premoč nasproti našim četam v Galiciji ni mnogo opravila in že mesece stoji tam boj, nasprotno pa so naši potisnili rusko premoč v Bukovino in vzhodno Galicijo. Zato ni izključeno, da se isto zgodi tudi drugod.

Sovražnika pa ne gre podcenjevati. Če postavijo Rusi onih 100.000 mož v boj na eni točki, morda pri Dukli, se lahko zgodi, da se naša fronta tam izboči proti zaledju. Tudi ni pozabiti, da imajo Rusi sedaj na razpologo težke topove, ki jih lahko postavijo v Karpatе. Še eno je upoštevati. Spomladi, če skopni sneg in led na severnopolskih bojiščih, je vsaka operacija na onih bojiščih, kjer je izvojeval Hindenburg svoje zmage, otežkočena, deloma celo nemogoča. Drugače je v Karpatih. Tu ne ovirajo močvirja, tu jo napad mogoče. Zelo verjetno je, da bodo Rusi, zaupajoč v nedostopnost severne Poljske, oslabili tam svoje pozicije ter poslali večje sile v Karpatе. Toda tudi našemu armadnemu vodstvu je vse to dobro znano, tudi ono ve, da se bo glavno bojišče v aprilu preložilo v Galicijo in brez dvoma je ukrenilo vse, da bodo našli Rusi na tej fronti najsilnejši odpor. Gotovo je, da bo prinesel april nove silne boje v Karpatih, silnejše, kakor so bili dosedanj, isto zaupanje, kakor iz početka vojne, pa nas nadvlada še danes.

Przemysla zadnji dnevi.

V poročilu ki opisuje okoliščine predaje Przemysla in njene vzroke dobimo sledeči stavek: „Da trdnjava ni bila za daljšo dobo preskrbljena, je razvidno iz tega, da so instrukcije intendanc predpisovale samo trimesečno preskrbo, ker so splošno po Evropi računali le s kratko dobo vojske. Kljub temu je bil Przemysl preskrbljen za daljšo dobo“. Avgusta meseca 1914 je nemški vojni minister izjavil, da je treba računati z obleganjem Metzа. Metz je pa že leta sem preskrbljen s konservami in z nepokvarljivimi živili tako, da lahko preživi 100.000 mož 3 leta. Vsako leto so konzerve obnavljali, stare pa pozili.

„Reichenberger Zeitung“ piše o kapitulaciji Przemysla z merodajne strani na Dunaju: S padcem Przemysla se je moralo računati pač že koncem meseca januarja. V svo odločnostjo so takrat poizkušali pomagati hrabri posadki. Naše armade so prodrle proti Stryju in čez prelaz Dukla, da pridejo do črte Sanok Sambor, ker so hoteli prisiliti rusko oblegovano armado na boj.

Do Stanislava je pa prodrla le naša vzhodna skupina. Sosedna skupina je nalezela že južno od Skol na močan odpor. Na prelazu Lupkov in na nižini Dukla so se ustavili Rusi skupno prodirajočim Nemcem in Avstrijcem z velikimi množicami in so zavirali prodiranje, dasi so to plačali z brezobzirnim žrtvami ljudi in materijala. Ruske čete bi bili že premagali, a zapadel je visok sneg, v katerem je bilo mogoče le pehoti, da je počasi napredovala, a artiljerija ni mogla priti naprej kakor tudi ne vozovi s prtljago in s živežem.

O dogodkih zadnjih dni pred predajo trdnjave Przemysl poročajo iz vojnega poročevalskega stana sledeče podrobnosti: Med obleganjem trdnjave je bilo zdravstveno stanje v trdnjavi ugodno, zadnje dni se je pa v tem oziru tako poslabšalo, da je bilo bolne oziroma za boj nesposobne že polovico posadke.

Na večer pred 19. marcem, ko je posadka

zadnjič izpadla, so hoteli moštvo, ki naj bi se prihodnji dan borilo, še enkrat nasiti in zato razdelili iz ostanka zaloga po dve konservi za vsakega moža. Bodisi nevajena hrana, bodisi slast užitka je povzročila veliko bolezn, da, več vrlih mož je celo umrlo.

Predno se je udal Przemysl, so izstrelili vsaj 20.000 granat vsak dan na Ruse. Zadnje dni so Rusi napredovali s svojimi postojankami vsak dan en ali pa dva kilometra. Rusov je padlo zadnje čase vsak dan nekaj manj kot 100 na dan.

Izpad dne 19. marca je pokazal popolno oslabeledo moštva. S težavo so se vlekli oddelki naprej. Za par kilometrov so rabili več ur. Ko so se umaknili, so Rusi z veliko odločnostjo napadli trdnjavo od treh strani. Podnevi so divjali ljuti artiljerijski boji, ponoči je pa napadala pehota, ki je pa bila do zadnjega vedno odbita. Očividci zagotavljajo, da zadnje ure boja in obstanka slavne trdnjave vsem, ki so to doživeli, ostanejo v trajnem spominu radi tragične veličine vtisa.

Bilo je v noči od nedelje na ponedeljek. Rusi so strastno napadali in povsod je divjal boj. Grmenje topov je neprestano pretresalo zrak. Civilno prebivalstvo se je zbralo na takozvanem „tatarskem griču“, kjer je lep razgled, in s strahom zasledovalo odločilni boj. Naenkrat se ob 4. uri zjutraj dvigne proti nebu mogočen ognjen steber in strašen pok je pretresel zrak. Ruska pehota je prestrašena ustavila napad in se umaknila. Fort za fortom se je dvignil v zrak in padel porušen na tla. Prostovoljni pogin izstradane trdnjave, izpolnitev zadnje žalostne dolžnosti hrabre posadke, to je bil pretresljiv prizor. Vse, kar je služilo vojnim namenom, je bilo razbito, porušeno, razstreljeno ali pa je pržil ogenj; forte, vojaška skladišča, mostove, železniške proge, brežične postaje. Trdnjavske topove so posebno poškodovali, tudi mogočne 30 cm možnarje so nabasali z razstreljivom in peskom. Ostanki razstreljenih cevi so leteli kilometre daleč. Moštvo je končalo poruševalno delo s tem, da je razbilo puške in celo puškine cevi poskilo. Trdnjava je izginila.

Bilo je v ponedeljek med 4. in 6. uro zjutraj. Na letališču sta bili še dve porabni letali. Rusi, ki so polagoma spoznali pomen razstrelitve, so naperili svoj ogenj na letališče. En sam dim razstreljenih granat in šrapnelov je odbajal letališče, ali kakor „Feniks“ iz pepela ste se dvignili obe letali nepoškodovani iz oblaka dima, medtem ko je pod njima divjalo razdejanje in se je dvigalo na stotine ognjenih stebrov. Eno letalo je odletelo v smeri proti Karpatom, drugo pa proti zahodu in je srečno došlo na svoj cilj. Letalci, ki so odnesli najvažnejše dokumente, pripovedujejo strašne stvari. Rusi so ustavili boj, samo topovi so še streljali. Pehota ni več napadala. Pred temi dogodki, po katerih je bil odposlan parlamentar k sovrážniku, so zbrali posadko in ji sporočili, kaj pride. Oči bojnikov so se napolnile s solzami. Živil ni bilo več razen mesa zadnjih konj in ovsа, katerega so zmleli zadnje dni za moštvo. Te ostanke so razdelili med moštvo.

Vojni poročevalec Roda Roda poroča: Lastnino državnih blagajn in przemyslske posadke v bankovcih so žažgali, ko so prej zabeležili serijo in število vsakega bankovca.

Zadnje nedeljo pred predajo, ko že ni bilo nič žita, riža, krompirja, nobenih konserv, so prinesli trdnjavskemu poveljniku kot zadnji dar posadke še enega pečenega goloba-pismonoša. General Kusmanek je globoko ganjen sprejel dar kot znak ljubezni in spoštovanja posadke, ali poslal je goloba v bolnišnico za težkobilanega vojaka.

Zračna pošta iz trdnjave je stala, kolikor je doslej znano, 12 letal in 14 letalcev, ki so bili postreljeni in so deloma ranjeni prišli v rusko vjetništvo. Velike svote denarja, s katerimi je trdnjavsko poveljstvo razpolagalo, oziroma nji-

hova vrednost, je rešena. Važne papirje so letalci prinesli na varno.

Graška „Tagespost“ je pred kratkim pisala: Ljudem v resnici ni zameriti, če postanejo deloma maledušni in bojazljivi. Padec Przemysla bi prav gotovo ne napravil tolikega vtisa, če bi se v previdni obliki sporočilo prebivalstvu že več tednov znana poročila trdnjavskega poveljstva. O izidu pogajanj med Kusmanekom in poveljnikom ruske oblegovale armade do danes še nimamo uradnih poročil.

Mesto Przemysl je vsled obstreljevanja le malo trpelo. Le redkokdaj je padla v mesto samo kaka granata. Rusi so naperili svoj ogenj v glavnem na vojaško erarno preskrbovališče, ki se je nahajalo v bližini ulice Slowacki v južnem delu mesta. Civilistov je ostalo v mestu le okoli 10.000.

O padcu Przemysla poroča ruski generalni štab: Naše čete so vzele dne 22. marca trdnjavo Przemysl. V glavnem stanu generalisima se je vršilo zahvalno bogoslužje s zahvalno pesmijo, ki so se ga udeležili tudi car, veliki knez Nikolajevič in ves generalni štab. Iz Przemysla v Lvov je došlo do zdaj 6000 vjetnikov.

„Az Estu“ brzojavljajo iz Rotterdama: Vojni poročevalci v ruskem časnikarskem stanu v Lvovu so se peljali z avtomobili takoj v Przemysl, da bi bili navzoči ob velikem dogodku. Peljati so se morali skozi celo vrsto opustošenih vasi, dokler se niso pripeljali v Moscisko, veliko občino, ki leži blizu Przemysla. Rusi so tam stržili več avstro-ogrskih vojnih vjetnikov. Rusi so klicali časnikarjem, da se nahaja Przemysl v ruskih rokah. Pri Sechnie so videli še sledove zadnjega izpada junajske posadke. Veliko mrtvih ruskih vojakov je ležalo še nepokopanih. Vas je bila le še razvalina, kar dokazuje, s kako silo so napadli przemyslski junaki. Od daleč so že videli, kako se je valil črn dim proti nebu in čuli so strašno detonacijo. Avtomobili so se mogli pripeljati le do skrajnih utrd, ker so bili razstreljeni vsi mostovi, ki so vodili v notranje trdnjavsko ozemlje. Vojni poročevalci so skozi daljnogled opazovali sliko, ki je bila zvišeno otožna. Iz trdnjave so visoko švigali plameni, zdelo se je, da stoji sredi ognjenika; vedno višje je švigal plamen iz gostega dima. Kamor je seglo oko, je bilo vse razstreljeno in požgano. Parlamentar se je že odstranil, a častniki in vojniki posadke so še vedno razstreljevali. Poročevalci so videli le še razvaline. Videli so tudi razvaline avstro-ogrškega oklopnega vlaka, ki so ga razstrelili. Ko so došle prve ruske čete do skrajnih utrd, so našle le še razvaline in pepel.

Vojni poročevalec lista „Pesti Hirlap“ poroča: Nek vjeti ruski polkovni poveljniki pri graškem armadnem zboru je že pred dnevi, ko je bil zaslisan, izjavil: „Vemo, da so dnevi Przemysla štet. Trdnjava se bori proti mnogo močnejšemu sovrážniku, kot smo mi. Lakota je oblegovani top najtežjega kalibra in przemyslski junaki bodo prisiljeni, da položijo orožje. V našem častniškem zboru vlada mnenje, da se mora s hrabriimi branilci odlično postopati. Od najvišjega častnika do zadnjega moža se bodo vsi prepričali, da znajo Rusi ceniti prave junake.“

„Aftenposten“ poroča iz Petrograda: Po kapitulaciji Przemysla so Rusi izkazovali generalu pl. Kusmaneku in njegovim častnikom vse vojaške časti. Ruski častniki so občudovali poveljnikovo srčnost in junaštvo. General pl. Kusmanek je hotel izročiti svojo sabljo. Rusi so odgovorili: „Gospod general, pol leta ste se upirali naši premoči, Rusija želi, da obdržite svoj meč. Bili ste vedno hrabri in viteški sovrážnik.“

„Rotterdamische Courant“ poroča iz Londona: Iz Petrograda se poroča: Ruska oblegovana armada je štela 100.000 mož, avstro-ogrška trdnjavska posadka pa le 25.000 mož.

„Pester Lloyd“ poroča: Ko so o Božiču Rusi postrelili nekega avstrijskega letalca, ki je nesel generalu Kusmaneku purana kot darilo, so ga z drugimi darovi pod belo zastavo poslali

Pripravljen biti je vse,

kar zamoreno proti pretečim nevarnostim ukreniti. Vedno smo ogroženi od sovrážnikov našega zdravja in dosegli smo v svojo obrambo že veliko, ako smo na to priprav-

ljeni. Vsled prepiha, mokrote in prehlajenja dobimo lahko revmatične bolezni, glavno, in zobobol, bolečine v ušesih, nahod itd., ako pa imamo vedno Feller-jev bolečine o-
stranjajoči fluid iz rastlinskih izvlečkov s znakmo »Eisa-fluid« pri hiši, tedaj ž njegov okrepčevalno in oživlja-
jočo močjo te bolečine kmalu preženemo. Svetujemo toraj našim čitateljem, da si naroče 12 steklenic tega

od zdravnikov priporočenega domačega zdravila za 6 kron, poštne prosto, od lekarnarja E. V. Feller-ja v Stubici, Elsa-trg šte. 241 (Hrvatsko). Tudi Feller-jeve čistilne rabarbara kroglice s znakmo »Eisa-Pillen«, 6 škatljic za samo 4 kroge in 40 vinarjev, poštne prosto, naj bi imeli naši čitatelji vedno pri hiši kot preizkušeno sredstvo proti vsem težkočam v prebavilih. kaos - - -